

. УСРР в період НЕПу.

Культура України в період НЕПу (1921 – 1928 рр..)

Причини, сутність та наслідки нової економічної політики

УВАГА ! З кінця 1921 р. для створення більшовицької радянської держави настав час мирного розвитку.

- Міжнародна обстановка залишилися нестабільною.
- Розруха народного господарства була катастрофічною:
  - о у 1920 р. Україна отримала лише 10% довоєнної промислової продукції;
  - о загальна сума збитків завданих Україні громадянською війною, оцінювалася в 12 млрд. крб.;
  - о посівні площі з 20,9 млрд. дес. у 1913 р. зменшилися у 1920 р. до 15,4 млн. дес.;
  - о продовольча політика більшовиків позбавила селянства економічних стимулів;
  - о низька продуктивність праці ;
  - о виступи селянства, робітників під гаслами „ Ради без більшовиків”
  - о склалася криза в більшовицькій партії , в якій загострилися суперечки щодо шляхів подальшого розвитку країни.

У березні 1921 р. X з'їзд РКП(б) прийняв нову економічну політику.

Суть НЕПу

- о різні форми власності; відновлення підприємницької діяльності, повернення частини заводів колишнім власникам, в оренду було передано понад 5200 дрібних і середніх заводів, близько 75 тис. приватних торговельних закладів;

- о в руках держави залишалися великі підприємства, банки, транспорт, зовнішня торгівля, зв'язок.
- о уведення замість продрозкладки натурального податку, який був відомий селянству наперед;
- о після виконання податку селяни мали право самостійно розпоряджатися сільськогосподарською продукцією;
- о відродження товарно-грошових відносин;
- о зняття заборони на оренду землі і наймання сільськогосподарських робітників;
- о введення стабільної валюти – червінця;
- о децентралізація управління промисловістю;
- о впровадження економічних методів господарювання, госпрозрахунку.

Підприємства об'єднувалися в трести, які працювали на госпрозрахункових засадах. Найбільшими трестами на Україні були : „Донвугілля”, „Цукротрест” та ін.;

- о ліквідація загальної трудової повинності і зрівнялівки в оплаті праці,
- о впровадження системи відрядної оплати.

Обмеженість НЕПу

- Економічний плюралізм вступав у протиріччя з однопартійністю (КП(б)У за своїм статусом залишалася на правах обласної організації РКП(б)). Інші партії жорстоко придушувалися.
- Політичні порядки в Україні змінилися мало. Авторитет рад був незначним, участь населення у виборах була обмежена: виборчих прав були позбавлені підприємці, торговці, заможні селяни, представники буржуазії.
- Українська СРР залишалася залежною від центру.

Наслідки НЕПу

- Заміна продовольчої розкладки на продовольчий податок зацікавила селян в ефективному веденні власного господарства. На селі розвивалося підприємництво: млини, маслобойні, сироварні, крупорушки. На кінець НЕПу по селах України діяло близько 70 тис. різного роду невеликих підприємств з переробки сільськогосподарської продукції. В 1927 р. обсяг валової продукції сільського господарства республіки перевищував рівень 1913 р.
- Розвивалися різні форми кооперування.
- Важка промисловість перевищила рівень виробництва 1913 р.

Причини згорання НЕПу

НЕП не міг бути тривалим:

- Комуністична партія з самого початку розглядала НЕП як вимушену і тимчасову поступку капіталізму;
- він був несумісний з політикою тоталітаризму.

У кінці 20-х рр. сталінське керівництво відмовилося від НЕПу і перейшло до командно-адміністративної економіки.

Освіта

1921 року РНК УСРР ухвалив декрет про ліквідацію неписьменності населення віком від 8 до 50 років. Цього ж року в Україні була створена надзвичайна комісія для боротьби з неписьменністю. 1923 року засновано товариство «Геть неписьменність!»

Наука

Значну наукову роботу здійснювали кафедри вищих навчальних закладів та 20 різноманітних науково-дослідних інститутів України. 1928 року в Харкові розпочав свою діяльність Фізико-технічний інститут, у якому розгорнулися дослідження з ядерної фізики та радіофізики. З Академією наук у період її становлення пов'язана діяльність природознавця В. Вернадського, історика Д. Багалія, математиків Д. Граве, М. Крилова, Г. Пфейфера, філолога А. Кримського, видатних медиків О. Богомольця й М. Стражеска та ін.

Українська література

Найвидатніші діячі доби: В. Еллан-Блакитний, М. Хвильовий, П. Тичина, М. Бажан, П. Панч, Ю. Яновський

Театр та образотворче мистецтво

Найвидатніші діячі доби: Л. Курбас, А. Бучма, М. Крушельницький, Н. Ужвій, О. Сердюк, С. Іжакевич, К. Трохименко, Ф. Кричевський, М. Бойчук, О. Довженко, М. Леонтович, К. Стеценко, Г. Верьовка, Л. Ревуцький

Релігійне життя - відкрита антицерковна, войовничо-атеїстична політика.

Політика коренізації (українізації)

Коренізація — напрям національної політики Комуністичної партії, складовою частиною якої було впровадження мови корінного населення країни в діловодство, пресу, державні та культурні установи, школи тощо, а також висування на керівні посади представників корінного населення. В Україні ця політика набрала форми українізації, або дерусифікації.

Причинами були:

- ураховуючи національні рухи в роки громадянської війни, радянська влада ставила за мету надати їм комуністичного забарвлення;
- більшовики намагалися всебічно збільшити свою соціальну підтримку, насамперед серед селян та інтелігенції;
- ураховуючи негативний досвід минулого, Комуністична партія намагалася стерти суперечності між радянським більшовицьким центром і національними районами, колишніми окраїнами царської Росії;
- коренізація мала показати справедливе розв'язання національного питання в колишній Російській імперії.

“Волобуєвщина”

Маловідомий економіст Михайло Волобуєв у гострополемічній формі поставив питання про недостатнє врахування економічних потреб УСРР з боку керівництва СРСР. Він проаналізував та оцінив існуючі з цього приводу в українській економічній літературі дані та фактично визнав колоніальний статус УСРР в СРСР. Стаття була надрукована в журналі за рішенням політбюро ЦК КП(б)У.

М.Хвильовий виступав за незалежність української культури від Москви і за провідне місце України в творенні пролетарської культури

Як і Хвильовий, Шумський, засуджуючи російський шовінізм, ставить за головну мету виступити проти священного для більшовиків принципу централізму.

Результати:

- протягом 1923-1927 рр. кількість українців серед державного апарату зростає відповідно з 35 до 55% ;
- значно збільшилося українське представництво серед комуністів. Якщо 1920 року в Україні серед 37 958 членів партії був 61,1% росіян, 20,1% українців, 11,4% євреїв, 2,6% поляків, то 1927 року українці вже становили 52% від загальної кількості комуністів;
- кількість молодих українців, які стали до лав комсомолу, становила 65% ;
- у ЦК КП(б)У українці становили четверту частину.

Найвидатніші діячі доби:

О. Шумський, М. Скрипник

Питання

1. Охарактеризуйте причини прийняття нової економічної політики. Коли вона була прийнята ?
2. Розкрийте суть НЕПу.
3. В чому обмеженість НЕПу ?
4. Які наслідки НЕПу для розвитку економіки ?
5. Проаналізуйте причини і наслідки голоду 1921-1923 рр.
6. В чому суть українізації?
7. З якою метою українізацію здійснювала радянська влада?